

**„Euroopa kliimamuutuste kohtus“
inimõiguste sildi all viljeletav kliimapoliitika**

**Euroopa Inimõiguste Kohtus peetava kliimamuutuste alase
vaidluse õiguslikud, poliitilised ja majanduslikud aspektid**

**Raport ECR-fraktsioonile,
Euroopa Parlament, Brüssel**

Dr. Lucas Bergkamp, J.D., LL.M.
Katinka M. Brouwer, J.D., LL.M.

Brüssel, 20. mai 2021

Kokkuvõte

Duarte kohtuasja lühikokkuvõte

Duarte kohtuasjas esitas kuus Portugali alaealist Euroopa Inimõiguste Kohtule (EIK) hagi 33 riigi vastu, kes rikkuvad nende „õigust elule ja perekonnaelule“, sest juurutavad hagejate arvates ebapiisavat kliimapoliitikat.

Hagejad on esitanud terve rea nõudeid, sh nõue (1) vähendada kasvuhoonegaaside heitmeid, (2) vähendada drastiliselt fossiilkütuste eksporti, (3) rakendada drastilisi meetmeid toodete importimisega kaasnevate heitmete kompenseerimiseks ja (4) sundida rahvusvaheliselt tegutsevaid äriühinguid vähendama heitmeid kogu tootmisahela ulatuses.

Kõigis nendes valdkondades tulevat „kliimaga seotud hädaolukorrale“ reageerimiseks viia heitmekogused nullini. EIK positiivse otsuse korral saavad hagejad esitada riiklikul tasandil hagnosisid riikide vastu, kes ei pinguta nende eesmärkide saavutamiseks piisavalt. Riikidel, kelle vastu hagi on esitatud, ei jää muud valikut, kui täita kohtu otsust, sest apelleerimisvõimalus puudub.

Tohutud tagajärjed majandusele ja demokraatialle

Kaalul on kogu majandussüsteemi tulupotentsiaal, sest kulud, mida äriühingud ja riigid peavad nende nõuete täitmiseks kandma, on ülisuured. Selline otsus suruks majanduse paljudes riikides põlvili koos kõigi sellest tulenevate tagajärgedega.

Lisaks majanduslikule mõjule, mida on raske üle hinnata, kaasneksid sellega ka tohutud demokraatiat ja õigusriiki puudutavad järelmid. Kui kohus peaks tegema otsuse hagejate kasuks, eemaldatakse kliimapoliitika jäädavalt tavapärasest poliitilisest otsustusprotsessist, kus valitud rahvaesindajad ja ametnikud saavad kaaluda ja võrrelda erinevaid huve, hinnata poliitikat ja teha vastavalt vajadusele asjakohaseid korrekture ja kohandusi.

Parteipoliitiline, erapoolik ja aktivismil põhinev

Üsna tõenäoline on, et Portugali alaealised, kelle on etturitena eeslinile lükanud kliimaaktivistide organisatsioonid, võivad selle kohtuasja. Mitme hagi ja kohtuotsuse põhjal võib öelda, et EIK kohtunikud on näidanud üles ilmset erapoolikust, mida võib julgelt nimetada parteipoliitiliseks.

- **Esiteks** oleks selline süüdistus tulnud kohe tagasi lükata, kuna selle esitamisega mindi täielikult mööda riigisisest kohtumenetlusest. Viimane on EIK poole pöördumisel tavapärase nõue, ent praegusel juhul käsitleti hagi koguni eelisjärjekorras, kuna leiti, et tegemist on „pakilise“ küsimusega.
- **Teiseks** on EIK omaalgatuslikult laiendanud alaealiste hagi, lisades sellele „piinamise“.

Kohtu hinnangul võib „ebapiisava kliimapoliitika“ kohaldamine olla võrreldav piinamise või ebainimliku kohtlemisega.

- **Kolmandaks** on asjaga seotud kohtunikud juba võtnud vastu avalikke otsuseid, mille kohaselt on „kliimaga seotud hädaolukord vaieldamatu“ ja nõuab kiiret tegutsemist, ning kohtu president on juba nimetanud oma kõnes EIK-d „Euroopa kliimamuutuste kohtuks“. Samuti ütles president julgustavaid sõnu „kliimaõigluse“ eduvõimaluste kohta, mida võib mõista kutsena kliimaaktivistidele pöörduda kohtu poole, et saada abi oma püüdlustele kehtestada Euroopas ja ülejäänud maailmas oma unelmate kliimapoliitika.
- **Neljandaks** on EIK lükanud tagasi murelike Euroopa Parlamendi liikmete äärmiselt põhjendatud sekkumistaotluse, ilma oma otsust kuidagi põhjendamata. Sama saatus tabas riigiõigusele spetsialiseerunud rühma ning organisatsiooni, mis suhtub kriitiliselt kliimapoliitikasse ja selle teaduslikesse alustesse. Ent sekkuda lubati organisatsioonidel, mis suhtuvad ilmse sümpaatiaga käesoleva kohtuasja hagejatesse.

Seega on kohtuasi kooskõlas juba mõnda aega täheldatava trendiga, kus EIK kohtunikud kasutavad ära poliitilist aktivismi, mis kujutab endast otsest oht võimude lahususele. Asja õiglane lahendamine Euroopa Inimõiguste Kohtus ei ole tagatud.

Inimõigused kui ettekääne

Duarte kohtuasi näitab, kuidas kliimaaktivistid on leidnud endale liitlase erapoolikute kohtunike näol, kes jagavad nende ideoloogilisi vaateid. Inimõiguste sildi all on kliimapoliitika allutatud pöördumatule kohtulikule diktaadile, mille üle pole võimalik teostada demokraatlikku kontrolli. Kohtuvõimud, mis dikteerivad demokraatlikult valitud valitsustele poliitikat, ei kohalda õigust, vaid loovad seda ise. Asjaomased kohtunikud isegi ei ürita oma erapoolikust varjata.

Järeldus

Õigusriik ja võimude lahusus tuleb taastada. On lubamatu, et kohtunikud kuritarvitavad inimõiguste konventsiooni, et kehtestada Euroopa riikides sunniviisiliselt kliimapoliitikat. Poliitilisel areenil toimuma pidav otsuste vastuvõtmise protsess on võetud pantvangi, see aga õõnestab kogu demokraatliku juhtimise mudelit ja murendab kodanike usku valitsemisse. EIK on muutunud erapoolikuks institutsiooniks, mis tegeleb aktiivselt poliitikaga, omamata selleks mandaati. EIK peab minema tagasi oma põhiülesande, inimõiguste kaitsmise juurde, mitte tegutsema institutsioonina, mis õõnestab demokraatiat, poliitilisi protsesse ja õigusriiki.